

Luröbladet

2018-1

**FÖRLUSTEN AV ÖPPNA STRÄNDER VID VÄNERN FORTGÅR
BÄRÖN - NEDMONTERING AV LADUGÅRDEN
ÖFOLKET OCH STORÖN
TRÄDGÅRDSHOLMSROSEN**

PRIS 20 KR

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SIDA

3. KALLELSE TILL ÅRSMÖTE/
INBJUDAN TILL ARBETSHELGER

4. ORDFÖRANDEN HAR ORDET

5. FRÅN ÖKNEN TILL SNÖLANDET

6. VERKSAMHETSBERÄTTELSE
FÖRENINGEN 2017

8. VERKSAMHETSBERÄTTELSE
BÄRÖN 2017

10. BÄRÖN

12. FÅGELINVENTERING

14. UPPDRAGET VAR ATT MONTERA
NER LADAN

17. NY KARTA FÖR NORRA HÖKÖN

18. VÄNERNS FYRAR –
EN LYSANDE KULTURHISTORIA

21. EXPEDITION NORRA
TRÄDGÅRDSHOLMEN

22. RENOVERINGAR PÅ BÄRÖN

23. KÖKET PÅ BÄRÖTORPET

24. ÅTERBLICKAR FRÅN TIDIGARE
ARBETSHELGER

25. NATURNOTISER

26. FÖRLUSTEN AV ÖPPNA STRÄN-
DER VID VÄNERN FORTGÅR

28. SMÅNOTISER

30. ÖFOLKET OCH STORÖN

36. GLÖM INTE MEDLEMSAVGIFTEN

KALLELSE TILL ÅRSMÖTE/INBJUDAN ARBETSHELG!

20-22
APRIL

Vårens arbetshelg och årsmöte går av stapeln **20-22 april**. Båtarna går som vanligt kl. 17.00 från Spiken i söder och Ekenäs i norr. På kvällen blir det knyttmiddag där föreningsmedlemmarna tar med sig något gott som vi dukar upp till en fantastisk buffé.

Efter frukost på lördag drar vi iväg på arbete. På lördagskvällen bjuds vi på mat. Efter frukost på söndag är det dags för årsmöte och efter mötet avslutar vi de arbetsuppgifter som inte hanns med dagen innan. Till söndagens lunch blir det rester från helgens alla läckerheter. Därefter går båtarna hem runt kl. 15.00.

Glöm inte, lakan, handduk, kläder för alla väder, något till knyttmiddagen fredag, lunchpaket till lördag och dessutom frukost för lördag och söndag. **Ring eller maila Sune senast 16 april** om du vill med. Det finns ett **max antal** sovplatser så boka i tid. Berätta från vilken sida av Väner du kommer och om du önskar specialkost. Mobil 076 7649440 eller westerberg.sune@gmail.com.

6
MAJ

EXTRA ARBETSDAG PÅ BÄRÖN 6 MAJ!

Söndagen den **6 maj** drar föreningen till Bärön för att fortsätta renoveringarna på torpet. Häng med och se ön under sin vackraste årstid då vitsipporna ligger som en vit matta i hasselskogen. Vi träffas på ICA-Näras parkering i Säffle klockan 9.30 för samåkning till Millesvik. Runt 10.00 tar vi föreningsbåten ut mot Bärön. Ta med er oömma kläder och matsäck. Arbetshandskar och material finns på plats. Hör av dig till henrikahlgren@hotmail.com eller 0730 55 97 57 om du vill med eller vill ha mer information.

12-14
OKTOBER

HÖSTENS ARBETSHELG

Inträffar **12-14 oktober** och båtarna går kl. 17 på fredagen för att hinna fram före mörkrets infall. Skriv in datumet redan nu i kalendern och meddela Sune om du kommer!

GDPR

Den nya dataskyddslagen träder i kraft 25 maj 2018. Även ideella föreningen som vår inkluderas i denna nya lag. I samband med att du betalar årets medlemsavgift godkänner du samtidigt att föreningen lagrar dina personuppgifter såsom, namn, adress, telefonnummer, e-mail och när du blev/blir medlem. Du godkänner också att förening får använda bilder, video, ljudupptagningar från t.ex. arbetshelger till att publicera Luröbladet, på vår hemsida, social media och i tidningar. Föreningen har tagit fram en policy som kommer tas upp på årsmötet.

QR-kod till vår hemsida

ORDFÖRANDE HAR ORDET

Kära
Lurövänner!

Luröbladet börjar normalt sin existens i slutet av sommaren. Det är då man har lite ledigt och tid till att börja fundera över innehållet i nästa Luröblad.

Vilket tema ska bladet ha? Vad har hänt under året fram tills nu? Vad skulle medlemmar tycka vara intressant att läsa om? Vilka skulle vara intresserade av att skriva något i bladet? Mail och brev skickas ut med förfrågan om skrivintresse.

År 2015 var det något mystiskt över bladet med trollhistorier, sjöodjur och nattsvarta himlar. Året därpå, 2016 var temat Gamla Skolan på Lurö som byggdes 100 år tillbaka i tiden. Förra året var det att föreningen fyllde 30 år. I år blev det Bärön och det var en tillfällighet att det just blev så. Jag fick ett mail första dagen i augusti av Per-Olof (Pelle) Carlsson som hittat vår hemsida och börjat läsa. I mailet hade han bifogat en text om hur det gick till när ladugården på Bärön revs i början av 60-talet. Att det kommer färdiga texter utav då okända personer var något nytt, dock mycket uppskattat!

Vår förening blev tillfrågad 2017 att berätta och visa foton vid Öfolkets årsmöte i Åmål. De renoverar en liknande stuga på en ö i Tösse skärgård. När jag efteråt fick positiv respons från föreningen att de vill skriva en artikel i bladet så var saken sojabiff. Årets tema blir Bärön!

Vem har anknytning till Bärön? Finns det någon mer som kan skriva om det temat? Fler mail skickas ut.

Hösten går åt till att pilla med design, leta foton och skriva verksamhetsberättelser. Årets "stora" förändring är att texten har minskats, för att ge plats åt mer. (Fler sidor = över 100 g = ökat porto = 😞)

Någon gång runt november börjar tankarna fara; tänk om man inte får in tillräckligt med material till bladet? Det är då påminnelserna skickas och extra mail skickas nya personer tillfrågas om intresse finns att skriva något i tidningen. Vid årsskiftet brukar en tredjedel av materialet vara klart och deadline för material är satt till sista januari. När alla artiklar har kommit in, brukar det vanligtvis vara för mycket material. Då får man minska på bilderna eller helt enkelt ta bort något för fler är inte att föredra. En sida som tvingats att ge vika i flera år, men som i år äntligen får plats är: Återblickar från tidigare arbetshelger.

Någon gång i februari skickas bladet ut för korrektur, minst tre medlemmar brukar få läsa bladet och alla har olika typer av feedback. Mycket småpill och därefter går bladet i tryck och någon vecka senare finns årets Luröbladet i medlemmarnas brevlådor.

Då känns det skönt att bladet är klart och man kan tänka på annat. Men redan framåt sommaren infinns sig ett sug att börja skapa igen, på ett nytt blad!

Trevlig läsning!

Henrik Ahlgren

FRÅN ÖKNEN TILL SNÖLANDET

Tack vare min kompis åkte jag, med mer än 20 personer, till Bärön för en arbetsdag. Det var första gången jag åkte båt i Sverige. I mitt hemland Syrien hade jag tur att få åka båtar i den största floden (Euftrat), eftersom jag var turistguide. På väg mot Bärön, kommer jag ihåg kontrasten mellan Eufrats grönbåla och den gula öknen i mitt hemland.

Bärön genom en ökenmans ögon:

Att bo i ett land som är 65% skog och vatten efter jag har bott 55 år i ett land som är 70% öken är inte lätt eftersom jag saknar öknen, bergen och öknens djur. Skogen och vattnet gömmer många detaljer som finns i naturen, medan öknen är generös. Den visar allting, den visar sin nakna vackra kropp.

Det var mycket trevligt att vara med en blandad grupp från Syrien, Palestina, Marocko, Somalia, USA och Sverige. Flera kulturer och språk arbetade tillsammans för att säga tack till vår moder natur som ger oss allting och vi ville hjälpa henne lite grann med att röja, klippa grenar och med att reparera det "gamla huset". När jag hörde att det fanns ett gammalt hus på ön var jag mycket glad och jag trodde att jag skulle se ett hus som är mellan 1000 till 2000 år gammalt. Det var det inte. Huset var bara 200 år. För mig som arbetade med historia i mitt hemland betyder 200 år just igår.

Första gången jag var på Bärön fick jag, med två andra personer, i uppdrag att laga mat för hela gruppen. Sedan, efter lunchen, hjälpte jag dem andra med att röja och transporterera soporna tillbaka. Från första stunden blev jag kär i Bärön och jag hoppas att jag får åka tillbaka dit.

Ghassan Alankar - ny medlem

Ghassan var med i matlaget och skar grönsaker som sedan blev en härlig gryta som lagades över öppen eld för cirka 20 personer. Fotot är taget under vårens arbetsdag på Bärön 2016.

VERKSAMHETSBERÄTTELSE 2017

Den 9 mars var föreningen inbjuden till Öfolket's årsmöte i Åmål för att berätta om vår förening. Henrik och Martin från styrelsen var där och berättade om föreningens verksamhet och visade bilder. Vi diskuterade en del om Bärötorpet eftersom de renoverar ett liknande hus på Storön i Tösse skärgård.

21-23 april hade föreningen arbetshelg och årsmöte på Lurö. Fredagskvällen bjöd på hård vind men det stoppade inte föreningen från att åka till Lurö.

Lördagens arbetsuppgifter bestod av att olja alla rastbord och bänkar runt om på Lurö. Vägvisaren vid Stenstaka och linfärjan oljades också. Andra arbetsuppgifter var att röja stigar från sly och nedfallna träd och fortsätta att friställa stora ekar på östra stigen upp mot Korsön. För arbetet med att friställa ekarna får vi 5000 kr av Länsstyrelsen. Dassen ute på ön blev vårstädade och en av vindvisarna på Stenstaka som blåst ner i en av höststormarna sattes upp igen. Stängsel vid Stenstaka sträckes också upp och fixades eftersom det åter ska beta djur i hagen som håller betesmarkerna öppna på Stenstaka.

Efter arbetsdagen slut var det dags för tipspromenad för både stora och små samt bastu och premiärdopp(?) i Vänern. Vinnaren i vuxentävlingen blev Anke von Benino. Efter en tre-rätters middag var det dags för bildvisning som visade arbetet som föreningen gjort de senaste 30 åren. Därefter visade Svetlana bilder från förra årets utgrävning på kyrkruinen som intresserade föreningsmedlemmar hade fått möjlighet att delta i.

Under söndagsförmiddagen hölls årsmöte och protokollet finns att läsa på vår hemsida. Därefter sjösattes linfärjan vid Korsön, mer sly tog ner på strandvägen mellan Stenstaka och Tegelbruket samt en spång vid Marsundet lagades. Båtfärden hemåt blev desto lugnare, i strålende sol. Totalt blev vi 37 medlemmar på arbetshelgen.

Någon månad senare sattes vår postlåda upp i Bösshamn med försäljning av vår Luröbroschyr. Den fick fyllas på ett par gånger under sommarsäsongen.

Några träd hade också fallit över stigar på Lurö under sommaren och togs bort. Även ett par spänger på Lurö som börjat gå sönder fick repareras.

Höstens arbetshelg gick av stapeln den 13-15 oktober. Båtarna gick som vanligt klockan 17.00 från Ekenäs och Spiken på med sikte på Lurö. Väl på plats inkvarterade drygt 40 medlemmar på vandrarhemmet (till bredden) och därefter dukades det upp en kulinarisk knytmiddag med allt från pajer i alla dess smaker, vegetariska grytor, rörer och bröd i form av bl.a. rödbetsbröd och focaccia med mera.

Under lördagsmorgonen tog Sune och Noak två båtar fullastade med drygt 25 personer till Sönnervass. Uppdraget var att elda upp det ris som fortfarande ligger kvar efter avverkningen som Länsstyrelsen har gjort. Här återskapas beteslandskapet som en gång fanns på många öar i skärgården. För detta arbete får föreningen 5000 kr av Länsstyrelsen i Värmland.

Kvar på Lurö var ett gäng föreningsmedlemmar som tog bort sly som växt upp i bl.a. diket och runt ruinen på Tegelbrukssängen. Andra rensade stigar från sly medan Anton, Kicki och Susanne förberedde kvällens middag vilket innehöll varmrökt lax som röktes av Örvald i Ekenäs, hjortronsås, kokt potatis, hembakt surdegsbröd. Till efterrätt blev det bärpaj med bl.a. rabarber och blåbär från Lurö.

Söndagen började med ett medlemmöte där föreningsmedlemmar informerades om att vi behöver köpa lampor till Lilla Brattens fyr där vi inte har någon i reserv och att föreningen har sökt 50 000 kr från Helmiastiftelsen för fortsatta renoveringar av Bärötorpet. En annan punkt som togs upp är att föreningen måste informera sig mer om en ny dataskyddslag som heter GDPR som träder i kraft under 2018. Detta gäller hur medlemmarnas personuppgifter ska användas och godkännas.

Efter mötet gick en grupp för att dra upp Linfärjan på Korsön och andra fortsatte rensa stigar. Ett par medlemmar tog hem föreningens postlåda i Bösshamn där föreningens broschyr sålts under sommaren.

En båt gick även till Norra Hökon där bänkar och spångar oljades, sly togs bort i hamnen och stigmarkeringarna förbättrades. Med en GPS gick vi alla stigar på ön och ritade ut koordinater på en karta. Detta för att kunna göra en karta över ön så att det blir lättare för besökare att hitta.

På Lurö sattes fågelholkar upp, badflotten drogs upp på land och viken på Stenstaka städades från skräp. Efter lunch tog båtar åter sikte på fastlandet och föreningens höstarbetshelg var slut.

VERKSAMHETSBERÄTTELSE BÄRÖN 2017

Renoveringarna av torpet fortskrider och under 2017 var föreningen på Bärön sex dagar. Då föreningens ansökan om bidrag för fortsatta renoveringarna på Bärön fick avslag har vi själva stått för arbetsinsatsen och kostnader i år.

En annan ansökan som föreningen skrev ihop och lämnades in augusti 2016 till Länsstyrelsen angående trädfällning runt byggnaderna på Bärön, bifölls under sommaren 2017 av Länsstyrelsen i Värmland.

I Ansökan går det att läsa att träden: ”... bidrar till beskuggning av byggnaderna samt håller kvar fukten vilket gör att alger bildas som bidrar till att ytterpanelen på byggnaderna ruttnar. Några träd hänger in mot byggnaderna och andra stora träd står i närheten. Skulle dessa träd falla ner vid t.ex. en storm så kommer det medföra stor skada på byggnaderna.”

Någon vecka före första arbetsdagen åkte några föreningsmedlemmar till Millesvik för att täcka av och sjösätta föreningsbåten. Blåbäret provkördes också för att säkerställa att allt fungerade som det skulle.

7 maj

På grund av vädret (regn) blev det en liten omplanering av arbetsuppgifterna. Istället blev det rensning och städning av stora rummet från byggmaterial som inte kommer behövas för tillfället. Detta staplades istället i ute i ekonomibygnaden.

I köket började vi skrapa och borsta taket från gammal limfärg och ett par skåp togs ner för att underlätta vid framtida målning av tak och tapetsering av väggar. I farstun städades det också ordentligt och ett skåp organiserades med föreningens verktyg etc. Leif tog hand om fönstren som skrapades och fick sig en första oljning.

Andra uppgifter som gjordes under första arbetsdagen var att stigarna på ön trampades upp och rensades från nerfallna grenar etc. Dassen på ön städades och en skylt som ramlat ner sattes åter upp.

18 juni

Norra gaveln målades en sista gång och nya fönsterbläck av bästa kärnfura kom på plats. Alla bänkar runt om på ön, föreningens brygga samt trädgårdsbordet fick sig en omgång av olja för att hålla längre.

9 juli

En solig dag åkte föreningen åter till Bärön för arbetsdag. Fönstren kittades och limmades på sina håll. Gräset i trädgården trimmades och krattades ihop. Även stigarna runt ön slogs och ett par kartor sattes upp runt om på ön efter ett förslag på förbättring från en föreningsmedlem. Före hemfärd sattes även en hängmatta upp i trädgården ifall någon besökare under sommaren får behov av en tupplur.

12 augusti

Hörnjärn monterades på ett av fönstren och därefter grundmålades alla fönster. En tall hade nyligen blåst ner över stigen i närheten av myren och den togs bort. Sly som växt upp framför Kumlet (sjömärke) sågades ner.

19 augusti

En solig dag där blåsten tilltog under dagen åkte några föreningsmedlemmar till Bärön för att måla fönstren vita en gång till. Röd-färgen räckte nästan till framsidan som målades av Leif och Ghassan. Tur att vi har en till Falu rödfärgburk (ljus) på fastlandet.

18 oktober

Årets sista arbetsdag, strålände sol och nästan helt vindstilla. Föreningens brygga hade börjat gå isär på mitten men det åtgärdades genom att sätta två stora reglar på vardera sida, virke till torpet bars också upp till huset och stugan vinterstängdes. Väl tillbaka till fastlandet drogs föreningsbåten upp på land och presenning lades på.

Tre bidragsansökningar gjordes för fortsatta renoveringar på Bärön 2018.

Bärön

Mannen till vänster är August Eriksson, eller "August på Öa" som han kallades, var en pratglad person till skillnad från hans bror, Karl. Fotot är taget på 1940-talet.

Någarna kan berätta en småt 200-årig historia.

Bärön är den största ön i Millesviks skärgård. Öns längd är 1,7 km och bredden 0,56 km. Dess yta är c:a 58,5 hektar, d.v.s. som en vanlig gård inklusive jord och skog. Ön tillhör Millesviks och Ölseruds kyrkor. En teori till att det finns två församlingar som äger ön är att det troligaste är, att ön tillhört Hjäleskate säteri och är därifrån skänkt till kyrkan av någon anledning, t.ex. testamente. Bärön och Kalvön var de enda bebodda öarna med jordbruk i Millesviks skärgård.

Beträffande Bärön finns en mängd uppgifter att tillgå. På nästan varenda sockenstämma avhandlades Bärön. Det gällde arrende för "mulbete", skogsavverkning, syn på byggnader och mycket annat. Därtill kommer kyrkböckerna med sina uppgifter om dess invånare. Ön gav en säker inkomst till

Millesviks och Ölseruds kyrkor. Mellan åren 1694-1764 (kanske även tidigare), var det årsvis utarrendering till "mulbete" som gav en del inkomst. Dessutom tog man timmer där för reparation av kyrkan och klockstapeln m.m. En del inkomster av tillfällig natur förkom också:

År 1761 fick kyrkan ersättning för 1000 hasselspö som huggits på ön. Vad man skulle ha så många hasselspö till, framgick ej. År 1763 fick kyrkan betalt för sammanlagt 33 lass ved som huggits på ön. Troligen var det stormfälld skog. Däremot fastställdes det samma år, att den som hugger "ung och rå ved" där, skulle böta 100 Riksdaler silvermynt. Det var nog en ansenlig summa.

Åren 1765 -1951 utarrenderades ön på längre tid. Ön var då bebodd och de som bodde där levde på småbruk och fiske. Första bostadshuset byggs troligen i slutet av 1760-talet. Det låg c:a 60 meter

nordnord- ost om nuvarande bostadshus. Stugan var 7,2 m lång och 5,4 m bred. Yttertakets bestod av halm och näver. Nuvarande bostadshuset byggdes 1830 av arrendatorn Jakob Rosengren. Stugan är 16 x 12 alnar (9,6 x 7,2 m). 5 alnar (3 m) höjd till väggbandet och taket bestod av halm.

Rosengren byggde även flertal byggnader under sin tid som arrendator eftersom den förre arrendatorn hade lämnat byggnaderna i dåligt skick. Han byggde en bod på 9 ½ x 7 ½ alnar byggd av timmer med halm-tak. Fähuset, 11 ¼ x 9 ¼ alnar och byggd av timmer. Get eller småkreaturshuset var på 6 x 5 alnar av timmer med halmtak. En ny lada, samma storlek som gamla logen och ladan byggde han också i timmer med halmtak. Utöver byggnaderna fanns här även gärdesgårdar på 868 famnar (1545 m) på ön. Dessutom hade Rosengren arbetat med en nyodling om 3 tunnland, på en myr nordost om gården.

Efter det att Rosengren flyttade från Bärön fanns en mängd arrendatorer på Bärön, och inte sällan hölls offentlig auktion på Bäröns arrende.

In på 1900-talet blev arrendet en alltmer blygsam inkomstkälla. Det blev i stället avverkning av skog för försäljning som gav den större och välbehövlige inkomsten för kyrkorna i en alltmera avfolkad trakt. En mängd protokoll rörande Bärön vittnar om detta. Att ta virke från Bärön för reparation av kyrkans byggnader tillhörde också en svunnen tid.

År 1910 den 10/11, flyttade bröderna Eriksson till Bärön. Det var August Eriksson f.1879 och hans bror Karl Eriksson f.1881. Bröderna var ogifta, men 1924 flyttade deras kusin Hilma Kristina Olsson f.1871 dit från Botilsäter. Hon var

hushållerska åt bröderna tills hon avled där 1948. Bröderna Eriksson sysslade mest med fiske och var dessutom prickhållare, d.v.s. de skötte väl utprickningen av farlederna på Väneren. De bodde troligtvis kvar på Bärön fram tills i slutet av 1951.

Mellan år 1952-1960 fanns det ingen fast befolkning på Bärön. Ingen var längre intresserad av att idka ett föga lönsamt småbruk och fiske. Stugan på Bärön saknade electricitet och andra bekvämligheter trots att den var ganska stor och rejäl. Den användes som tillfällig bostad vid skogs- avverkning på ön. Stugan och uthusen började förfalla.

År 1961 godkände kyrkorådet, anbudet av Bertil Ahlstrand och Georg Christiansson, Säfte. De erbjöd sig att hyra stugan för 225 kr/år, samt naturligtvis de övriga skyldigheter beträffande reparation som ingick. Filip Thorell blev samtidigt utsedd till att ombesörja rivningen av uthuslängan på Bärön, vilket tidigare beslutats i rådet. Bertil och Georg arrenderade stugan som fritidsboende tillsammans fram till 1970 då Christiansson inte längre ville fortsätta arrendera utan Ahlstrand stod på kontraktet själv.

År 1975 upptogs en begäran från hyresgästen av Bäröstugan om att få sätta upp en vindmotor på Bäröstugans tomt för drift av ett elektriskt laddningsaggregat. Kyrkorådet lämnade sitt medgivande till detta. År 1987 avled Bertil Ahlstrand. Hans sambo hyrde sedan Bäröstugan till år 2005, då hon sade upp hyresavtalet. Från och med år 2006 arrenderar Luröskärgårdens Natur- och Kulturförening Bärön.

Sammanfattning av text som var skriven av Sven Johansson, Säfte

Henrik Ahlgren

FÅGELINVENTERING 2017

Av Hans Kongbäck.

För tjugofjärde året i rad inventerades Vänerns fågelskär ca 700 st. Ca 30 personer deltog i inventeringen. Liksom tidigare år hade jag hand om Lurö och Millesviks skärgårdar.

Förutom Sune Westerberg med tillhörande båt assisterade Lennart Hagman. Under de fyra inventeringsdagarna stod som vanligt roskarlen överst på önskelistan. Det blev träff vid första besökta skäret. Dagen var räddad.

I likhet med föregående år får ni en sammanställning av resultatet från hela Vänern gjord av Jan Rees (länsstyrelsen). Den som vill veta mer om inventeringsresultatet kan gå in på Vänerns Vattenvårdsförbunds hemsida. (<http://extra.lansstyrelsen.se/vanern> och tryck på publikationer). Där finns en sammanställning av inventeringsresultaten från varje skärgårdsområde samt en resultatrapport över hela inventeringsperioden.

Jag har satt in 2016 års siffror inom parantes i utdraget från länsstyrelsen.

Du kan också ta del av ett stort antal rapporter bla. artiklar om igenväxningen av vänerstränderna. Ett ämne som

Martin Sandmark skriver om i årets Luröblad.

Vänerns fågelskär har inventerats med avseende på häckande fåglar årligen sedan 1994. Undersökningen fokuserar på kolonihäckande måsfåglar (trutar, måsar och tärnor), men även en mängd andra arter noteras under inventeringen.

Inventeringsåret 2017 präglades av återhämtning hos de vanligaste måsfåglarna efter de låga siffrorna 2016. Antalen för fiskmå, skratmå och gråtrut vände uppåt men var fortfarande lägre än 2015. Silltrut räknades i ungefär samma antal som under fjolåret medan havstrutens nedgång fortsatte. Fisktärnan ökade jämfört med de senaste åren och har inte varit mer talrik någon gång under inventeringsperioden, medan silvertärnan minskade efter fjolårets toppresultat.

Storskarvens nedgång fortsatte efter fjolårets resultat. Totalt räknades 1 470 (1690) häckande par, den lägsta siffran sedan 2000. Bland de sällsynta häckfåglarna noterades fyra revir av roskarl, tre av skrântärna samt 32 revirhävdande dvärgmåsar, det senare en betydligt lägre siffra än fjolårets 75 fåglar. För första gången noterades trana häckande på ett fågelskär i Vänern.

År 2017 räknade ornitologerna in drygt 29 000 (25 000) revirhävdande trutar, måsar och tärnor på Vänerns fågelskär, samt en mängd fåglar av andra arter som är mer eller mindre beroende av att häcka nära kolonibildande måsfåglar. Totalsiffran för måsfåglarna ligger strax under genomsnittet för hela inventeringsperioden och visar på en tydlig återhämtning jämfört med fjolåret.

Särskilt skyddsvärda arter

Fågelarter som är rödlistade i Sverige och/eller listade i Fågeldirektivets bilaga 1 är av särskilt intresse att följa upp inom miljöövervakningen. Bland fåglarna som häckar på fågelskär i Vänern gäller detta vitkindad gås, storlom, trana, roskarl, dvärgmå, silltrut, gråtrut, skrântärna, fisktärna samt silvertärna.

Vitkindad gås fortsätter att öka på Vänerns fågelskär och 2017 års siffra på 73 individer var med god marginal en ny högsta notering under inventeringsperioden, den näst högsta siffran är nu, 57 fåglar, är från 2015. Fåglarna var spridda på 22 lokaler i sex av nio skärgårdsområden. På sex lokaler sågs ungar, medan andra revirbeteenden noterades på ytterligare fem lokaler.

Roskarl har visat positiva siffror de två senaste åren med fyra revir 2017 och tre revir 2016, efter fem år med ett eller noll revir. Tre av reviren 2017 noterades i Lurö skärgård och det fjärde i Segerstads skärgård. Arten är naturligtvis fortfarande sårbar i Vänern men resultatet inger hopp inför framtiden.

Som tidigare nämndes ökade måsfåglarna från 25 000 individer 2016 till drygt 29 000 2017 men totalt sett är antalet måsfåglar och då framför allt gråtrut och havstrut på nedåtgående. En trend som gäller hela landet.

Storskarven (egentligen mellanskarv) började häcka i Vänern med tio par i Lurö skärgård 1989. Därefter steg antalet fåglar kraftigt under 1990-talet till högsta noteringen 2006, drygt 3100 par. En minskande trend började 2010 och under 2017 räknades 1470 revir in i tretton kolonier. Skarven fortsätter således att minska i antal. Ingen häckande skarv finns i Lurö eller Millesviks skärgård.

Havsörnen fortsätter att framgångsrikt häcka i Vänern. Totala antalet säkra par/revir uppgick 2017 till 37. Sjutton lyckade häckningar gav som resultat 25 flygga ungar. (Från ”Kungsörnen 2017”). Förmodligen finns fler par/revir. Muntliga rapporter tyder på detta.

Fotot är taget på 1940-talet och visar den ladugård som en gång fanns på Bärön.

Uppdraget var att montera ner ladan

Bärön, Millesviks skärgård Tidigt 60-tal

Någon gång på vårkanten år 1961 då jag var 15-16 år gammal, kommer Filip Thorell in i Millesviks lanthandel, som drevs av mina föräldrar, och frågar min pappa om han tror att Pelle skulle kunna hjälpa till att riva en ladugård på Bärön. Innan dess hade han ställt samma fråga till Karl-Otto Persson i Noltorp, Millesvik, som tackade ja till erbjudandet. Men Karl-Otto behövde en medhjälpare och på den vägen blev det. Karl-Otto och jag fick uppdraget. Tyvärr kommer jag inte ihåg vilken ersättning vi fick men jag minns att jag var nöjd.

"Hur skall vi nu kunna få ner själva stommen?"

Filip Thorell var ägare till egendomen Kårud i Millesvik men också involverad i allehanda föreningar, bland annat var han medlem i Millesviks Kyrkoråd och hemvärnschef. Thorell var en mycket uppskattad medborgare och ingav respekt i alla läger.

Eftersom Bärön ägdes av kyrkan så var det i egenskap av medlem i kyrkorådet som Thorell agerade och skulle se till att ladugården revs. Dagen då uppdraget skulle påbörjas, någon gång i

början av juli tror jag det var, åkte vi med båt till Bärön där Thorell mötte upp och visade ladugården och hur han i stora drag ville att området skulle se ut när allt var rivet och klart. I övrigt överlät han åt oss att fundera på hur det hela skulle gå till. Thorell lämnade ön och önskade lycka till. Nu tar vi kaffe sa Karl-Otto. Under kafferasten funderade vi på hur vi skulle gå tillväga med rivningen och

kom ganska snart fram till att först river vi vasstaket och brädfordringen samt allt annat som inte hörde till stommen, sedan får vi se hur vi går vidare.

Vad jag kommer ihåg så tog hela uppdraget 2-3 veckor och jag minns också att vi för det mesta hade fantastiskt fint väder så varje morgon, när vi lade ut med båten från Bocketorp, var en njutning även för en ung kille som jag. Solen sken, vattnet glittrade och diverse sjöfåglar följde vår färd till Bärön. På väg hem efter dagens arbete passade vi ibland på att meta en stund och det hände att vi fångade en och annan abborre.

När vinden var svag eller måttlig så åkte vi "runt" Bärön och lade till på den södra sidan av ön, därifrån var det bara 5 minuters promenad upp till torpet. Bläste det för mycket sydlig vind gick vi iland på den norra sidan och då tog det nog åtminstone 20 minuter att gå till torpet. Mor gjorde varje dag i ordning smörgåsar o annat gott så att jag skulle stå mig hela dagen.

Bräda för bräda revs ner och lades i prydliga högar, kafferaster avnjöts, solen sken så rasterna blev kanske lite längre än dagens normer tillåter men å andra sidan hade vi ju beting på arbetet så ingen blev ekonomiskt lidande på grund av detta. En vacker dag stod ladugården där i sin fulla prakt utan "regnkappa", bara en massa stolpar o bjälkar, närmast att likna vid ett

skelett utan kött och ben.

Karl-Otto funderade..... hur skall vi nu kunna få ner själva stommen? Vi kunde inte stå på en stege och försöka plocka bjälke för bjälke det vore alltför farligt. Nej en annan lösning måste till. Vi slog våra kloka huvuden ihop och kom fram till att om vi ställer oss i ett hörn av ladugården och börja gunga på hörnstolpen kanske vi kan få hela ladugården i svaj så att den till slut inte orkar stå emot utan faller ner.

Sagt och gjort. Med förenade krafter började vi så smått gunga på en hörnstolpe varvid ett visst hopp inställer sig eftersom ladugården efter ca 20 minuter började komma i rörelse. Efterhand så ökar svängningarna och vi såg att det bara är en tidsfråga innan vår plan blev verklighet och till slut hände det som vi hade planerat. Ladugården föll ihop som ett korthus och blev till ett gigantiskt "plockepinn".

Vi stod som två fågelholkar och betrak-

Bärörtorpet med ladugården i bakgrunden.

tade skådespelet men framförallt väldigt nöjda med att vår plan fungerade. Nu tar vi kaffe sa Karl-Otto!

Kafferasten avnjöts i åsyn av vad vi hade åstadkommit och eftersom klockan hade kommit en bit in på eftermiddagen beslöt vi oss för att avsluta denna dags arbete för att nästa dag påbörja fas 2 av uppdraget, nämligen att påbörja sorteringen av allt virke i prydliga högar.

Dagen därpå anlände vi till Bärön och konstaterade att "plockepinnet" låg kvar. Det var bara att sätta igång med arbetet, bjälke för bjälke plockades fram och lades i sin rätta hög. Men det var många bjälkar och stolpar så det skulle ta sin tid. Säkert flera dagar, vilket det också gjorde.

På frukostrasten denna dag satt vi i solskenet och njöt av smörgåsar och kaffe, småpratade om ditt och datt, la oss i gräset och vilade en stund. Rätt som det var reste sig Karl-Otto och frågade mig, vad f-n är det som händer? Vassen rörde på sig! Är det en älg eller? Det var nämligen så att på den tiden växte det riktigt hög vass ända nerifrån stranden och nästan hela vägen fram till torpet så man kunde inte se om det var ett djur eller nåt annat som fick vassen att röra på sig.

Strax därpå tittade ett huvud fram, det är Filip Thorell som kom för att kontrollera hur det gick för oss. Han fick syn på oss och utropar "det var det värsta pojkar är ni redan klara?" Han såg ju inte plockepinnet utan konstaterade bara att ladugården inte syntes från där han stod och utgick således från att allt var klart.

Väl framme så såg han högen med diverse bjälkar och stolpar och frågade hur vi lyckats med detta. Efter att vi förklarat undret sa sig Thorell vara mycket imponerad och önskade oss lycka till med slutfasen av uppdraget.

Dagarna gick och en dag var vi klara. Thorell dök återigen upp och noterade till sin belåtenhet att uppdraget var klart och till 100% genomfört.

På stående fot erbjöd Thorell oss nu ett nytt jobb, nämligen att bistå vid omläggningen av taket på hemvärnsgården i Millesvik. Detta under ledning av en dansk vid namn Axel Jörkil som hade fattat tycke för en av socknens damer och av den anledningen flyttat till Millesvik. Vi accepterade erbjudandet. Men detta är en helt annan historia!

Nedtecknat sommaren 2017 av:

Pelle Carlsson, Västra Frölunda

NY KARTA FÖR NORRA HÖKON

Alisa Lundh har gjort en karta över Norra Hökon där den nya vandringsleden som föreningen har gjort är utmarkerad. Hon har även ritat in torplämningarna och var det är bra att ankra båten med mera.

För något år sedan gjorde hon kartan över Bärön som finns uppsatt på flera ställen på ön och även på hemsidan. Det kommer vi göra även med denna karta för att underlätta för besökare.

VÄNERNS FYRAR – EN LYSANDE KULTURHISTORIA

Nils och Adina Andreasson efterträdde Nils far, Andreas Johansson, som fyrvaktare 1873. Andreas var den förste fyrvaktaren på Lurö och infödd Luröbo. Hans son och dennes hustru Adina kom att få tre döttrar på Stångudden, en av Vänerns mer kända fyrplatser. Bebodd under lång tid och belägen på en plats mitt i vänerhavet.

Döttrarna gifte sig alla tre med fyrvaktare. Elin bosatte sig med Karl Johansson på Hjortens fyrplats. Adina hamnade med sin man, Thorvald Svensson på Djurö och Lydia blev kvar på Stångudden med Anders Gustavsson, som efterträdde svärfadern som fyrvaktare på Stångudden 1923. Anders Gustavsson var från Godås i Eskilsäter. Han tjänstgjorde på Stångudden fram till 1956, då svärsonen Valter Andersson från Kållandsö tog över fyrvaktartjänsten. Valter bildade familj med föregångarens dotter Ruth.

Valter Andersson tjänstgjorde på Stångudden fram till att han pensionerades 1992 och den ständiga bemanningen av Stångudden upphörde. Med åren kom distriktet att utsträckas från Värmlandsnäs över Lurö, Djurö, Kållandsö och Kinnevik med en fyrvaktare på Lurö och en fyrvaktare vid Naven.

Så skapades en vänerdynasti ute i skärgården. Det är en förening av släkter som kommit att påverka sjöfartens säkerhet och fyrningen under lång tid. En stark känsla för tradition och lojalitet med uppgiften gjorde att yrket gick i arv och ättlingar till de första fyrvaktarna och deras hustrur spreds runt om i Väner. Från Gälle udde i sydväst

Gunnarsholmen fyr i Lurö skärgård.

till Djurö österut kan vi hitta skott från Nils och Adinas träd. Ja, andra människor från Lurö skärgård har skött fyrar så långt bort som Strandudden i nordost.

Bok om Vänerns fyrar

Uppgifterna om människorna och fyrarna i Väner hittar vi i boken Vänerns fyrar. Boken, som senast utkom till julen 2016, har en lång historia den också. Innehållet är dels en redovisning av en inventering av alla Vänerns fyrar och större sjömärken. Inventeringen gjordes 1998-1999 och utkom i bokform år 2000, kompletterad av en historik över fyrarna som bebyggelsemiljöer. Det hade varit konstigt om inte också människorna som bebott fyrplatserna fått plats i boken. Utan dem inga fyrar och inga fyrljus. Båda böckerna är utgivna av Vänermuseet, den äldsta slutsåldes redan efter ett par år, den nya räcker länge än.

Lurö skärgård och Värmlandsnäs

Gunnarsholmen, Stora Klubben, Stångudden, Trädgårdsholmen, Ingvarsholmen, Lemongrund, Lilla Bratten, Lilla Milskär, Lurö Enskär, Lurö Röskär, Runnen, Tvärvärpan, Måkskär, Norra Trädgårdsgrundet och Östra Stenskar. Namnen på fyrarna i Lurö skärgård och södra Värmlandsnäs och deras ljuskarakter blev som inetsat i skallen, inte bara på skeppare och rorsmän utan, de flesta sjöfarare en gång. Alla var tvungna att möta dessa platser och alla öar, holmar och skär där omkring, för att komma från Dalbosjön till Stor-Väner eller omvänt. Hur intressant är det då inte att möta några av de som kommit att stå som en sorts väktare över sjö, sjöfarare och skepp. Jag tänker på de familjer och hela släkter som skött fyrar, prickar och fyrplatser, ja, också mycket av fisket.

Det är så att utan fisken och fisket inga fyrar och utan sammansvetsade familjer ännu mindre! För det var omöjligt för en ensam fyrvaktare, en titel förbehållen männen, att sköta lyktan dygnet runt. När fisken skulle transporteras till marknaden, för Lurös del i Mariestad eller Lidköping, kunde inte fyrvaktaren lämna fyren, utan att någon skötte den under tiden eller rodde och seglade fisken till torget. Självklart var det både kvinnor och större barn som var ena halvan av familjeföretaget.

Historien om de ryktbara navarna på fyrplatsen Naven, angöringsfyr till Ekens skärgård från väster, kan stå som exempel för de flesta öden som människor i Väner nåkat ut för eller sökt medvetet. Tilda (Mathilda) från torpet Kuragebacken i Medelplana på Kinnekulle gifte sig med Carl Fredrik Jonsson 1873. Hon kom att bli ensam med 13 barn och gravid när maken drunknade 1899. Tilda är veterligt den enda fyrvaktarhustrun, eller kvinnan, som

avlönats för sitt arbete med fyren. Mer om Naven hittar vi i boken.

Släckta fyrar efter år 2000

Naturligtvis har mycket hänt mellan 2000 och 2016 och i den nya boken redovisas de fyrar som släckts. Bland dessa är några av de större och många mindre. (Uppgifter från Sjöfartsverket, 2016). Här är några exempel:

Duseudde. Sektorfyren har tagits bort och ersatts med två enslykter. **Gunnarsholmen.** Den nedre enslyktan är utbytt mot en sektorlykta. **Djurö.** Släckt och överlättn till Naturvårdsverket. (Har tänts igen med fast lampsken). **Söökojan.** Sektorerna borttagna. Vit lampa lyser horisonten runt. Fyren skall säljas. **Galten.** Inloppet till Säffle, fyren borttagen. Endast ett vitt fundament kvar. **Ingvarsholmen.** Borttagen. **Sjötorps Svartskär.** Fackverket borttaget. Endast fundamentet kvar. **Skoghalls hamn.** Släckt men står kvar. **Norra Klasgrundet.** Borttagen.

Mariestads Fyrsällskap

Känslan av att något håller på att gå förlorat fanns även i Mariestad, när pensionerade läraren Lennart Högstedt (avliden 2017) som så ofta åkte utmed stranden på Snapen utanför Mariestad. När han fick se bilar och personer stå vid en av de stora fackverksfyrarna blev han nyfiken och stannade till.

Lurö Röskär, ligger nära Stånguddens fyr.

Till sin förvåning visade det sig vara folk från Sjöfartsverket i diskussion med en entreprenör om bästa sätt att riva fyren. I det läget hade Lennart inget annat att göra än att ringa kommunalrådet, som han visste hade möjlighet att skydda byggnader i kommunen. Det blev stopp på planerna och det blev också början på Mariestads eget fyrsällskap, som bildas 2008. På ganska kort tid samlade man ett arbetslag som sedan dess gjort storverk. De har tagit om hand och renoverat samtliga fyror i Mariestadssjön. Med hjälp av Sjöfartsverket har de utövat byggnadsvård. Metoder och material har varit och är (de har nya planer) de samma som använts tidigare av Vänerens Seglationsstyrelse och nu av Sjöfartsverket. Fyrsällskapets arbete är som en handbok i hur man sköter kulturhistorisk bebyggelse, med traditionella kunskaper och material. Kan man som i detta fall få förståelse och samarbete med byggnadernas ägare har man nått långt.

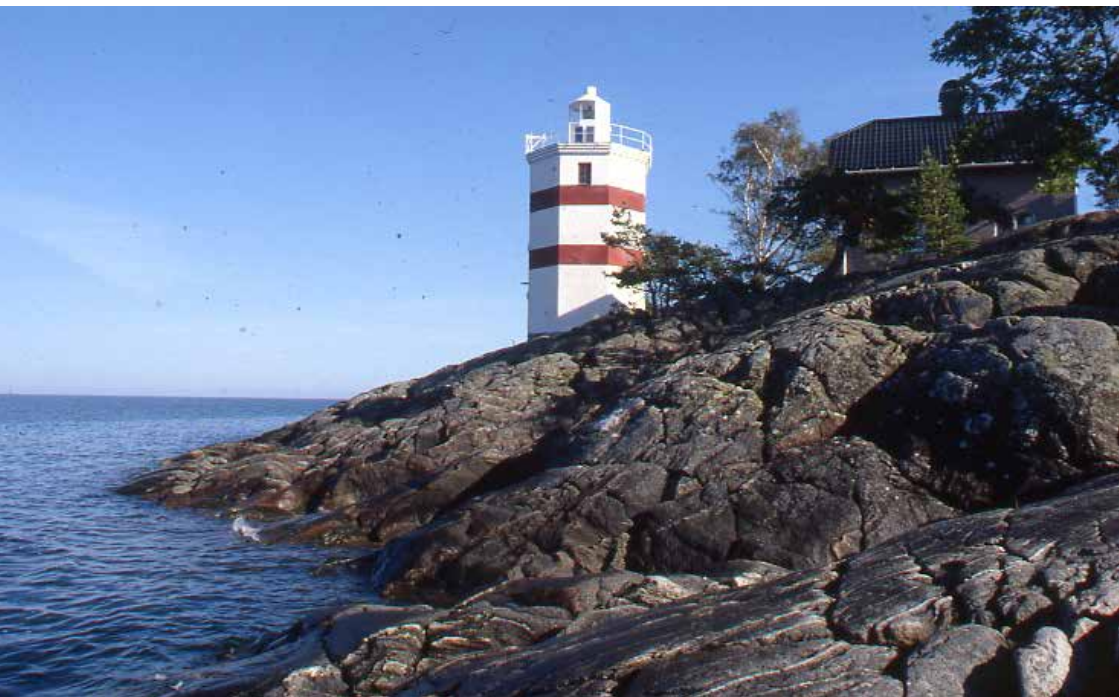
De som tänder lamporna
i huset på stränderna
kan vara lugna.
Ingenstans
är man tryggare
än på farvattnen
utanför.

Ingrid Sjöstrand

Lars Göran Nilsson
Antikvarie Vänermuseet

Fotograf: Anders Martinsson,
Vänermuseet, 1998-99

Djurö fyr byggdes år 1874 och fyrvaktaren med familj bodde i huset till höger på bilden:

EXPEDITION NORRA TRÄDGÅRDSHOLMEN

Äntligen blev det av!
Detta har vi planerat i flera år. Återplantering av Trädgårdsholmsrosen på Trädgårdsholmen.

Trädgårdsholmsrosen som nu fått ett officiellt nyskapat namn, 'Maria von Wright', av POM (Program för odlad mångfald, kopplat till SLU). 2006 samlade POM in många "okända" rosor i Sverige, bland dem Trädgårdsholmsrosen, samma ros med olika lokala namn hittades på totalt tio platser från Norrköping i norr till Varberg i söder. På Orust växer den på Marieberg och där kallas den "Fru Wrights ros" därav fick den sitt nya namn 'Maria von Wright' och finns nu i POMs genbank.

En stilla och vacker eftermiddag i slutet av augusti tog vi Henriks lilla eka ut till Trädgårdsholmen. Rustade med ett 20 tal rotskott från trädgården på Ormedalen, spade, hink och en säck planteringsjord.

Det var nästan vindstilla så vi lyckades ta oss in i den lilla lagunen på östsidan. När man är på Trädgårdsholmen kan man inte

annat än beundra fyrvaktarfamiljerna som levtt, överlevtt och trivts på den lilla ön.

Vi planterade rosor på tre olika platser, nära grunden till fyrstugan, vid ingången till jordkällaren och lite längre upp på ön där det såg ut att ha varit odlat tidigare.

Sedan satt vi en stund och njöt att solen borta i väster på andra sidan Stångudden. Tänkte på de som en gång för längesedan, för första gången tog med sig rosskott hit. De liksom vi drömde om blommande, underbart doftande rosor på Trädgårdsholmen. Hoppas!

Kicki Rask

Mer info om rosens historia finns bl.a. i Luröbladet 2014 eller på vår hemsida under Lurös historia.

RENOVERINGAR PÅ BÄRÖN

Bärötopet har under sin livstid upplevt flera renoveringar. En av renoveringarna gjordes då det upptäcktes att taket var dåligt 2004. Samma höst började man renovera och tur med vädret hade man. Det var kallt på morgonen med både frost och lite is på vattnet, men dagen värmdes snart upp av solen.

Man tog av tegelpannorna, som inte var Lurötegel, (som det finns någon historia som säger), borstade bort halmen som låg under, och man fick byta ett par stockar som hade ruttnat av och rasat in. De ersattes med kraftledningsstolpar som fick flottas ut och bäras upp för hand till huset. Därefter reglades taket upp och papp lades på. Arbetet under hösten tog några veckor.

Under våren fortsattes arbetet med att lägga på samma tegelpannor och fixa vid fotbrädan och gavlarna. Reservpannor fanns kvar från när ladugården revs på 60-talet. Det hyrdes även in en snickarkunnig person vid namn, Rune Haglund.

Takrenoveringen blev klar våren 2005. Kostnaden för renoveringen stod Ölseruds och Millesviks kyrkor för. De hade pengar kvar från avverkningarna som gjordes på Bärön och Arnön på 70-talet. Det mesta av arbete gjordes med ideella krafter som var engagerade i Millesviks och Ölseruds kyrkor. Det var tur att renoveringarna gjordes så snabbt för taket hade inte klarat de snövintrarna som kom efterföljande år.

Råg- och vetealm borstas bort från taket av kyrkvaktmästare Leif Danielsson.

Ett par stockar i närheten av murstocken var i så dåligt skick och till och med avruttnade att de fick bytas före man reglade upp taket igen.

Gunnar Arvidsson, Leif Danielsson och Nils Johansson arbetar på taket hösten 2004.

KÖKET I BÄRÖTORPET

Så här såg det ut i köket för drygt tio år sedan. Inredningen fick rensas ut då en grävling hade bosatt sig under golvet och flyttat på stöttstenarna som höll upp golvet. Efter regling är ett nytt golv inlagt. Det fuktskadade innertaket, på höger bild, är nu borttaget och taket ska målas tillsammans med spismuren. Golvlister ska sättas in och det ska tapetseras på några ställen med samma tapet som sitter på väggarna. Den gamla järnspisen som sattes in 1908, behöver också lite arbete. När köket är färdigrenoverat kan föreningen åter ställa tillbaka delar av möblerna. Möblerna finns just nu är lagrade i ekonomibygnaden som står på tomten.

ÅTERBLICKAR FRÅN TIDIGARE ARBETSHELGER

Blåbåren vid bryggan på Bärön hösten 2007

Se filmen på hemsidan
under fliken Pumphuset

Tändkulemotorn i Pumphuset startas 2009

Lilla Brattens fyr hösten 2014

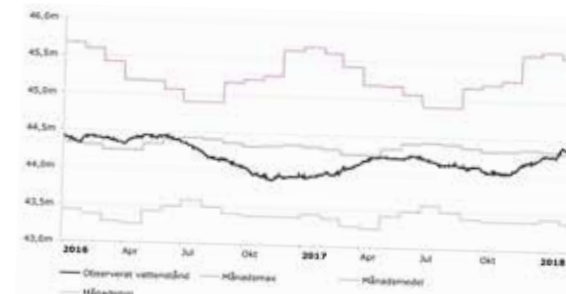

Fika i trädgården på Bärön våren 2009

Risåkning på Tegelbruksängen våren 2011

NATURNOTISER

Vattenståndet i Vänern var sällan över medel

VÄNERVECKAN

Infaller i år 25 augusti till den 2 september. Kolla in www.vanerveckan.se för mer information om vad som händer i närheten av dig!

BETE I SKÄRGÅRDEN

2017 betade 50 kor på tre öar i skärgården. Det var Vithall, Ärnön och Sönnervass som betades. Även 21 får har betat på Gunnarsholmen. Under en period var betet dåligt på Gunnarsholmen och då fick fåren beta på Stenstakaängen istället. Det är Mattias Örtendahl som äger djuren.

Hedemorahöns åter på Stenstaka

Fåren betar på Stenstakaängen

TUPPEN GOL

Kommer ni ihåg när tuppen gol på morgonen på Stenstaka? Det är några år sedan nu men förra året var en flock höns åter på besök. Det var Håkan och Angelica på restaurangen som hade med sig sina höns när de bodde där förra säsongen. Det blev dessutom tillskott i höns huset med några kycklingar.

FÖRLUSTEN AV ÖPPNA STRÄNDER VID VÄNERN FORTGÅR

Igenväxningen fortgår. Igenväxning säger vi lite snabbt och slarvigt. Igenväxning kan vara många saker. Vi ser igenväxta marker överallt. Igenväxta åkrar, igenväxta ängar och beteshagar. Äldre gårdsstrukturer där ägarna övergivit eller blivit allt för gamla för att sköta marken runt huset (eller av politiska beslut...), eller den nutida människans brist på tid som får skogen att komma nära. Igenväxningen finns överallt runtomkring oss. Vi använder uttrycket lite slarvigt och oprecist. Men uttrycket är gångbart och lätt att begripa för de flesta av oss. Ofta förknippat med en negativ känsla av något som går förlorat. I alla fall för mig.

Igenväxningen av Vänerns stränder kan dock inte jämföras med igenväxningen av exempelvis en gammal åker. Visserligen är det träd som växer upp på de båda ytorna. Men skillnaden är fundamental i grunden. Åkern är skapad av människan. Kanske skapades den för 500 år sedan. Skogen högs ned, marken bröts upp, sten rullades bort. Åkern har tjänat människan med föda genom åren. Nu är den övergiven. Den brukas inte mer. Det växer igen. Naturen återtar det som tidigare varit.

Så är inte fallet med igenväxningen av Vänerns strandmiljöer. Här är förhållandet nästan tvärs om. Vänern har alltsedan sjön skapades för flera tusen år sedan haft öppna stränder. De har varit öppna för att naturen skapat och mejslat fram dem under tidens gång. Vatten, vågor och is, har skapat en zon där inget riktigt vill få fäste, en till synes karg miljö helt

beroende av störningen från vattnet. Vissa år med översvämningar, andra år med torka. Fram och tillbaka i en oändlig formel – DET har skapat en öppen strandmiljö. Naturen självt. Således en mycket stor skillnad mot den mänskligt skapade öppenheten så som åkern!

Under årens lopp har växter och djur koloniserat och anpassat sig till de förhållandena som råder vid Vänerstranden. Livet har gjort sig beroende av den naturliga variationen. Och i variationen har det kommit specialiserade arter. Vi som jobbar med dessa saker brukar prata om nischade arter. De vill ofta ha en mycket specifik förutsättning för att leva. Det kan exempelvis vara en insekt som är beroende av återkommande isskav mot trädstammar på alträd i strandzonen. Och inte vilka alträd som helst. Det ska vara senvuxna alträd som stått länge och vuxit långsamt i den magra strandzonen. De alarna får en hård ytved där högvatten får isen att gå långt upp på stranden och skavt på alträden. Det gillar denna specifika insekt. Kan den inte hitta dessa förutsättningar... ja då kan den heller inte leva och överleva. Det är just därför denna insekt inte finns överallt. Men den finns vid Vänern.

Igenväxt sandstrand på Arnön.

Som en stor ”natur” som Vänern representerar finns många sådana exempel. Naturen har skapat förutsättningarna under årtusenden vilket gjort att många speciella arter finns i och runt sjön.

I och med regleringen av sjön (som började under senare delen av 1930-talet) har sjöns naturliga förutsättningar ändrats. En sådan förändring märks givetvis inte direkt på artrikedomen vid sjön. Det tar tid. Efter många år så börjar förändringen ske...sakta, för att sedan accelerera. De så regelbundet förekommande översvämningarna försvann, lågvattennivåerna uteblir. Sjöns vattennivå blir mer jämn. Och jämnare har den blivit med åren. Sedan 2008 råder ytterligare restriktiva krav på Vänerns reglering. Topparna i vattenstånd ska kapas med ytterligare 40 cm. Och vi människor är relativt duktiga på att kontrollera naturen. Vänern rör sig numera inte särskilt mycket (som ni säkert märkt!). Bortsett från det extrema vädret 2000/2001 (som gav extremt högt vatten i Vänern) så är vi framgångsrika med att tämja Vänern. Det får dock konsekvenser för naturen. Och det är inte bara sjön vi reglerar. Vänerns tillflöden har en avancerad apparat av dammar och regleringar. Sjöns största tillflöde, Klarälven som står för 35% av tillrinningen, har genomgått stora förändringar och regleras sedan 60-talet effektivt. Klarälven är en speciell älv som inte bara har en vårflod, den har två! Det har givetvis satt sina spår i Vänern. Klarälvens vårfloder beror på att den har sin början långt upp i de norska fjällen. Där sker snösmältningen vanligtvis i slutet av maj, början av juni. Då får Klarälven sin andra vårflod. Det resulterade ofta i högt vattenstånd under sommarmånaderna i Vänern. Det är numera helt frånvarande i sjön. Konsekvenserna är att de öppna strandmiljöerna

Återskapandet av öppen sandstrand med skördare.

inte längre översvämmas och påverkas av vattenmassan. Träd kan börja växa där det i tusentals år varit kargt och magert.

Så när vi pratar om igenväxning av Vänern så är det igenväxning av tusenårig och naturligt skapt miljö som försvinner. Där finns många växter och djur som inte har någon annanstans i närheten att fly till. Det är dessutom en vansinnig fart på igenväxningen (ja, i ett flertusenårigt perspektiv så har de senaste årens kraftiga igenväxning gått i ljusets hastighet!). Många av arterna, som levit och anpassat sig till det naturliga i tusen år, hinner inte med. De måste flytta, de dör ut, de lever på lånad tid osv. Förändringen är för snabb.

Så skillnaden mellan när vi pratar om en igenväxt åker och Vänern är stor. Kanske kvittar det vad vi kallar de olyckliga omständigheterna, bara vi förstår skillnaden när vi talar om dem. Jag har ibland mötts av oförstånd kring problematiken kring ”igenväxningen av Vänerns stränder”. Det kan dels beror på att attityden är att det ju förekommer överallt. Därför vill jag förtydliga vad vi menar när vi pratar om igenväxning och varför det i Vänern är ett problem som man ska ta på största allvar.

Martin Sandmark

SMÅNOTISER

VÄNERSAMARBETET HAR FÅTT PROJEKT BEVILJAT

Lake Vänern Grand Tour heter projektet som syftar till att öka tillgängligheten till Vänern och underlätta för besökare att på ett hållbart sätt uppleva Vänern. Jordbruksverket har beviljat projektpengar och ingår i en nationell satsning på att utveckla naturturism på landsbygden. Detta kommer gynna lokala entreprenörer i närheten genom att bl.a koppla samman lokala insatser. Projektet startar i år kommer pågå till 2020 och har en budget på fyra miljoner kronor.

FLER UTGRÄVNINGAR

En förhoppning finns att det blir utgrävning kring kyrkruinen på Lurö i år. Utgrävningen blir i så fall i augusti med det beror på om och hur mycket pengar som blir beviljade genom bidragsansökningar och det vet Värmlands museum först i april.

Planen är att ta tag i några av de frågor som förra grävningen ledde fram till. Bl.a. att se om vi kan finna fler gravar mellan kyrkan och ladan, men också att leta efter fler spår efter den järnåldersbosättning som kyrkan ser ut att ha byggts ovanpå.

REGULJÄRA TUREN ÄVEN FRÅN KÅLLANDSÖ

Under sommaren kommer det gå reguljära turer från Spiken på Kållandsö i söder till Lurö. De går främst fredagar, lördagar och söndagar. På så sätt kan man ta en dagstur till Lurö eller övernatta en natt eller två och ta båten hem därefter. Mer information finns hos Lidköpings turistbyrå eller direkt till Hans Kongbäck som kör. Hans mobil är: 070 34 34 356.

KULTURGRAV

Syskonen, Gustaf och Matilda Svensson var de sista bofasta på Vithall, Lurö skärgård. Deras familjegrav finns på Eskilsäters kyrkogård, Värmlandsnäs och kommer klassas om till en kulturgrav. Detta betyder att den kommer sparas eftersom personerna har ett stort kulturhistoriskt intresse för församlingen.

Renoveringen av Gunnarsholmens fyr fortskrider.

MEDLEMSANTAL

Föreningen hade förra året 144 betalande medlemmar. Det är en minskning med 25 personer från år 2014 då det var 169 betalande medlemmar i föreningen. Detta är förstås tråkigt men inte heller ovanligt eftersom många andra föreningen fajtas med ett samhälle där minskad tid, engagemang är vardagen. Dessutom var det 65 medlemmar som inte betalade 2016 eller 2017.

144

SKYLTEN FÅR FLYTTAS

I augusti 2015 gjorde föreningen en ansökan till Länsstyrelsen i Värmland om att flytta skylten som finns på kyrkruinen på Lurö. Det efter att föreningen initierat en träff med Säffle kommuns handikappsconsulent på Lurö för att titta på hur ön kan handikappanpassas. Vi kom fram till att skylten bör flyttas tre meter så att den står på andra sidan stigen och på sätt riktas mot ruinen. I december 2017 kom beslutet som bifölls och till sommaren kommer föreningen flytta skylten till en bättre plats. Dessutom sätts den lägre och vinklas framåt för att underlätta läsandet vilket också var förslag från handikappsconsulenten.

GENERATIONSBYTE

Ruth Andersson som var sista levande eleven som gick i skolan på Lurö har somnat in. Det hände i november och begravningen ägde rum i Otterstad kyrka på Kållandsö den 8 december förra året. Hon levde största delen av sitt liv som fyrvaktarhustru på Stångudden, Lurö.

Dock har två nya förmågor, Benjamin och Edvin fötts. Kusinerna är riktiga Luröbarn, till Noak och Helen samt Anton och Ellinor.

DOKUSÅPA PÅ BÄRÖN

Visste du att Strix television hörde av sig i början av 2000-talet och sökte en gård på en ö för inspelning av dokusåpan farmen. Bärön hade för få uthus visade det sig så det blev inget där. Eventuellt var det året Naken-Janne var med, vilket i så fall var 2003.

Öfolket och Storön

En dryg landmil eller sex sjömil söder om Åmål ligger Storön mitt i Tösse skärgård. Närmare från fastlandet är det från Tössebäckens hamn, precis en sjömil. Det är också härifrån vi oftast tar båten när vi ska ut till Storön. Vi, det är Öfolket som tagit oss an ön och särskilt det gamla bostället där.

Öfolket är en ideell förening och en del av hembygdsrörelsen. Öfolkets verksamhetsområde är Storön 1:1 och dess syfte är att renovera och upprusta, bevara och vårda öns byggnader samt dess omgivning. Så skrev vi i stadgarna då Öfolket bildades för snart fem år sedan.

Storön

Sedan 1997 är större delen av Tösse skärgård ett naturreservat, med Åmåls kommun som naturvårdsförvaltare. Kommunen är också fastighetsägare till bland annat Storön.

I nordöst är Storön flack med breda klippstränder ut mot öppna Dalbosjön, här får man lätt en känsla av hav och ytterstskärgård. Kontrasten är stor mot den lummiga västsidan som vetter mot det skyddade Dyrösund och det är här vi hittar det gamla bostället med hus, trädgård och rester av odlingsmarker. Spår av odlingsmarker, inte minst imponerande djupa diken som måste varit handgrävda, finns också i de mellersta låglänta delarna av ön.

På detta utdrag ur Häradsekonomiska kartan från 1890 syns odlingsmarkerna och i väster bostället.

Den södra delen av ön, och särskilt mot Dyrösund, är mer höglänt och bergig med mestadels mager tallskog. På några ställen när man går stigen söderut på berget längs sundet får man fina utblickar över vattnet och de innanföriggande öarna.

Likheter med Bärön

På Öfolkets årsmöte 2017 hade vi ett uppskattat besök från Lurö Natur- och Kulturförening. Vi fick då höra om Bärön, och där finns ju en hel del likheter med Storön. De båda öarna ligger i norra delen av Dalbosjön fast på varsin sida, är ungefär lika stora och har hyst ett boställe med jordbruk i liten skala. På båda öarna finns boningshuset kvar och rustas och vårdas nu av respektive förening. Husen är ungefär lika gamla, från runt mitten av 1800-talet, och var permanent bebodda till runt mitten av 1900-talet, lite längre på Bärön än på Storön. På båda öarna har det också funnits ett äldre boningshus, men här skiljer det sig mer. På Bärön, läser jag på Lurö Natur- och Kulturförenings hemsida, fanns detta hus redan på 1760-talet medan det äldre huset på Storön sannolikt inte byggdes så många år tidigare än det hus som nu finns kvar. I vart fall fanns ingen bebyggelse alls på Storön på 1760-talet framgår det av en karta från den tiden.

Huset på Storön

Huset på Storön var bebott under ungefär nittio år, 1938 lämnade de sista bofasta ön. Här är inte platsen att berätta om de olika familjerna på Storön och deras öden, det finns väl beskrivet av Lars Lundin i Öfolkets dokumentationsgrupp, se vår hemsida!

Byggnaderna såldes av den sista bosättaren till Åmåls stad som sedan tidigare ägde marken. Husets öde därefter blev att 1955 hyras ut till åmålspolisens som fritidsställe för de anställda och tio år senare till Åmåls Sjöscoutkår. Riktigt när scouterna slutade använda huset mer regelbundet vet jag inte, men på 90-talet var det fortfarande aktivt nyttjat. Jag och familjen övernattade då en gång i det, istället för i vår båt med bara ett enkelt kapell när ett kraftigt åskväder drog in över ön. Det kändes betydligt tryggare. Husets skick då kan väl beskrivas som måttligt bra, och efterhand har det sedan åldrats på ett inte alltför behagfullt sätt. Av uthusen som hörde till bostället finns bara en mindre bod kvar.

Öfolket

Det är många som bidragit och bidrar till det arbete som görs i Öfolket och på Storön. Jag ska inte räkna upp alla de som är särskilt aktiva och drivande, det är så lätt att glömma att ta med någon. Men vi kan inte gå förbi Ingvar och Anders!

Ingvar Sjöholm och Anders Hedin började intressera sig för Storön och tog på eget initiativ itu med att reparera bryggan. Tack för det säger jag som besökt Storön många gånger med fritidsbåt. Det ledde till att Öfolket bildades. För att komma vidare, kunna söka bidrag och stöd och engagera fler i allt som behövde göras

på ön behövdes en förening. Sagt och gjort! De kontaktade vänner och bekanta som kunde tänkas vara intresserade av Storön på olika sätt. Jag minns väl när Ingvar knackade på hos oss i början av 2013 för att fråga min hustru om hon kunde tänka sig att vara med i styrelsen för en ny förening och ansvara för trädgården på Storön. Eller rättare, som den rättframma och drivande person han är sa Ingvar: ”och så ska vi ha dig som chef för trädgårdsgruppen!”. Nu tackade hon på grund av andra engagemang nej till det (men har sedan ändå blivit aktiv i trädgårdsgruppen). Jag stod en bit bakom och lyssnade och Ingvar fick syn på mig och sa att ”men du kan väl vara med i styrelsen?”. Jo sa jag utan att tänka efter närmare, och sedan på det konstituerande mötet 11 mars hörde jag mig också säga ja när man föreslog att jag skulle bli kassör. Hoppsan! Efteråt har jag tänkt att det nog var en anpassning inför min ganska nära förestående pension, något ska man ju syssla med. Men det är ju också så att naturen och särskild sjön och skärgården alltid varit viktigt för mig.

Väl bildad som förening tog vi strax kontakt med Åmåls kommun, som alltså både är ägare och naturvårdsförvaltare av Storön. Kommunen var med på noterna och det tecknades ett arrendevalt till 100 kr/år där Öfolket disponerar huset med närmaste omgivningar – området är avgränsat på en karta – och ansvarar för alla åtgärder där. Givetvis med beaktande av de föreskrifter som gäller i naturreservatet. På ön i övrigt är det kommunen såsom naturvårdsförvaltare som ansvarar för alla åtgärder, men Öfolkets engagemang gäller hela ön och vi driver på och medverkar även där. Mer om det lite längre ner.

Många medlemmar

Öfolket har idag 155 betalande medlemmar, varav 34 är ständiga medlemmar genom att de betalat en större avgift vid ett tillfälle. I stort sett har antalet medlemmar ökat år från år och så många som nu har vi inte varit tidigare.

Som i alla föreningar deltar inte alla medlemmar aktivt i Öfolkets arbete, men visar sitt stöd och intresse för verksamheten genom att återkommande betala sin medlemsavgift. Det är viktigt för oss som är aktiva på olika sätt i föreningen att känna att det är ännu fler som stödjer oss. Och det är också viktigt i kontakterna utåt, t.ex. när vi söker bidrag, att kunna visa på engagemanget för våra frågor som vår stora medlemsskara är ett bevis för.

De som är lite extra intresserade och vill medverka aktivt kan gå med i någon av våra arbetsgrupper, vi har för närvarande fem grupper igång: *Husgruppen* svarar för husets upprustning. *Inredningsgruppen* jobbar som framgår med husets interiör såsom färger, tapeter och möblering. *Trädgårdsgruppen* utvecklar trädgården på bostället. *Omgivningsgruppen* sysslar med stigar och skyltning, och annat runt omkring bostället och på ön i övrigt. *Dokumentationsgruppen* arbetar med Storöns historia.

Skördefester och arbetsdagar

De senaste tre åren, när trädgården genom flitiga insatser av trädgårdgruppen vuxit till sig och bjudit på bland annat potatis, lök och grönsaker har vi på sommaren haft en trivsamt skördefest tillsammans på ön. Årets skördefest kombinerade vi med årets sista arbetsdag, och det blev då både mycket gjort och mycket spiset och snackat! Tidigare på sommaren hade vi haft två andra arbetsdagar, då vi alltså slagit lite extra på trumman för att få fler medlemmar att komma ut på ön och hjälpa till. Vi tycker det har varit lyckat och vill fortsätta med det. Det allra mesta arbetet sker dock mer eller mindre fortlöpande under hela året, vintern undantagen, av ett lite mindre antal flitiga medlemmar som ofta är ute och snickrar, gräver, gallrar, röjer, klyver ved och allt vad det kan handla om. Under sommaren kan du besöka Storön nästan närsomhelst och hitta några av våra medlemmar i full fart.

Stöd och bidrag

För flera insatser har vi sökt och fått bidrag. Vi har även vid några tillfällen fått bidrag utan att ansöka om det, ett bra bevis på hur uppskattat vårt arbete blivit!

Dessa bidrag är viktiga, Öfolkets egna medel genom medlemsavgifterna täcker inte kostnaderna i anslutning till större arbeten. Det förekommer även att företag stöttar oss genom att skänka utrustning eller material. Allt detta tackar vi för, se gärna under rubriken ”Tack” på vår hemsida vilka bidragsgivarna är. Men här är några som särskilt kan nämnas:

Åmåls kommun, som tagit ett stort ansvar för husets upprustning genom bidrag till anställning av snickare och kostnader för material. Naturligt kan ju tyckas, då det är kommunen som är fastighetsägare. Men

visst hade man kunnat vara kallsinnig och säga att vi fick rusta huset bäst vi kan när vi nu arrenderar det. Nu gjorde man alltså inte det, och under tre år vår till höst hade vi en snickare som ledde och gjorde en mycket stor del av arbetet med husets renovering. Till sin hjälp hade han medhjälpare som Arbetsförmedlingen svarade helt för, Arbetsförmedlingen stod också för en del av snickarens lön. Han hade också såklart hjälp av flera medlemmar i föreningen.

Vänerns regleringsfond (bygdemedel via Länsstyrelsen) som gav bidrag till toabyggnad 2014 och till inredning av ett sovloft i huset 2015.

Ett av de spontana bidragen fick vi 2016 från *Erik Petterson i Risa fond nr 1*, tio-tusen kronor utan villkor, som vi beslutat använda till trädgården i form av växter, utsäde och redskap.

Kulturpris

Åmåls kommun delar årligen ut ett kulturpris. 2016 års stolta mottagare av detta hedrande pris var Öfolket. Vi ser det som ett erkännande av vårt arbete, och att vård och restaurering av en gammal skärgårdsmiljö är en viktig kulturgärning.

Läget – lite om hur långt har vi kommit

Huset: Vi hade då en väldig tur som fick möjlighet att anställa en så duktig och engagerad snickare som Clas-Göran Andersson. Huset är nu i allt väsentligt färdigrenoverat när det gäller konstruktiva delar och det yttre, från timmerreparationer till fasad, fönster, tak och förstugor. Även inredningsarbetet har kommit långt 2017 och huset börjar nu bli riktigt trivsamt att vistas i. Sovloftet på den tidigare oinredda vinden kan nu härbärgera hela grupper av övernattande, och en brandförsvaret föreskriven utrymningsstege finns också på plats.

Trädgården: Utvecklas hela tiden, med både blommande växter och trädgårdsland. Skillnaden mot när vi började 2013 är slående.

Omgivningarna: Bryggan har utökats med ett par flytsektioner, behövt, för besökarna till Storön blir nu fler och fler. Vi har även kontakt med kommunen om en ny brygga i norr, och förhoppningsvis ska den komma på plats 2018, det ger möjlighet för båtar med lite större djupgående att lägga till vid ön. Stigar har planerats, märkts ut, röjts och skyltats upp. Det arbetet behöver fortsätta och vi hoppas på mer hjälp av kommunen med den grundläggande röjningen. En gammal jordkällare i utkanten av boplatsen har renoverats och fått ett helt nytt tak.

Dokumentation: Bosättarnas historia har skrivits, som nämnts ovan. En utställning har satts samman och visats på ett kommunalt arrangemang inne i Åmål, den kommer att återanvändas/utvecklas och placeras i huset. Dokumentationsgruppen fortsätter att gräva fram fakta om Storön historia, och gräver nog också helt konkret i grunden efter det äldre huset, i samråd med expertis på området.

Veta mer?

Besök vår hemsida, www.öfolket.se, där kan ni till exempel läsa projektplaner och verksamhetsberättelser, och se en del bilder. Fler bilder hittar ni på vår facebookgrupp, som lätt nås via hemsidan. Här lämnar Öfolkets medlemmar och andra titt som tätt rapporter om vad som görs och sker, och det kommer ofta uppskattande inlägg från besökare på ön.

Välkomna att besöka oss på Storön sommaren 2018 som efter vad jag hört ska bli en av de soligaste och varmaste på länge!

Lasse Lind

Fotografer: Lasse Lind, Gunnar Bergman, Ulf Gren och Ingvar Sjöholm.

Öfolket

Glöm inte medlemsavgiften!

150 kr/vuxen, 20 kr/barn (t.o.m.15 år).

Medlemsavgiften betalas på något av följande alternativ:

Bankgiro: 299-3822 Swish: 123 354 84 68

Glöm inte **ange namn** så Gunnar vet vem som betalar!

Viss information går endast ut via mail så uppdatera gärna föreningen med aktuell mailadress.

Betala gärna före 30 april.

Är Du ny föreningsmedlem skriver Du även in adress, telefonnummer och gärna mailadress.

Styrelseledamöter för

Luröskärgårdens Natur- och Kulturförening

Ordf.: Henrik Ahlgren (henrikahlgren@hotmail.com)

Vice ordförande: Ellinor Rask

Kassör: Gunnar Löfdahl (gunnar.lofdahl@icloud.com)

Sekreterare: Jennifer Hobbins

Sune Westerberg ord, Hans Kongbäck suppl 2013-2017

Ellinor Rask ord, Pontus Örtendahl suppl 2014-2018

Martin Sandmark ord, Kicki Rask suppl 2015-2019

Inga-Lena Djärv ord, Svetlana Lundh suppl 2016-2020

Henrik Ahlgren ord, Claes Hassel suppl 2017-2021

Till omval vid årsstämman är ordförande, vice ordförande, sekreterare, revisorer, valberedning för ett år samt styrelseposterna som innehavs av Sune och Hans för fem år.

Kontakta valberedningen med förslag: Anton Westerberg
0730 401 486 eller anton.e.westerberg@gmail.com

Redaktion för Luröbladet

Henrik Ahlgren
Marianne Westerberg
Hans Kongbäck